

Tomasz Jaszczółt

Białystok

Dokument Władysława Jagiełły dla Abrahama Chamca z 1 VII 1390 roku – najstarsze znane nadanie dóbr ziemskich na Podlasiu

Największą własność prywatną w ziemi mielnickiej na Podlasiu od XV w. praktycznie aż do III rozbioru Rzeczypospolitej stanowiły dobra z ośrodkiem w Międzyrzecu (obecnie Międzyrzec Podlaski). Dzieje tych dóbr oraz ich kolejni właściciele są stosunkowo dobrze poznani¹. Przez długi czas od XVI w. do połowy XVII w. nie była rozstrzygnięta sprawa ich przynależności administracyjnej. Do objęcia dóbr międzyrzeckich swoją jurysdykcją pretendowały powiaty brzeski i mielnicki, na pograniczu których były one położone. Obydwa te powiaty do 1566 r. wchodziły w skład województwa podlaskiego. Do tej pory spór miał łagodny przebieg i raczej nie było za wiele o nim słyhać. Sytuacja zmieniła się po sejmie wileńskim obradującym od listopada 1565 r. do marca 1566 r. Podjęto na nim uchwałę o reformie administracyjnej Wielkiego Księstwa Litewskiego. Jej celem było m.in. usprawnienie zarządu rozległym terytorium Litwy, w wyniku tego utworzono pięć nowych województw: brzeskie, mściławskie, mińskie, wołyńskie i braclawskie. Województwo brzeskie utworzono przez podział dotychczasowego województwa podlaskiego. Przy właściwym Podlasiu pozostały ziemie: bielska, drohicka i mielnicka, natomiast województwo brzeskie miało się składać z powiatów brzeskiego, kamienieckiego oraz z księstwa kobryńskiego². Tym samym granica między powiatem mielnickim a powiatem brzeskim stała się granicą rozdzielającą obydwaj województwa. W uchwale sejmu została ona jednak określona bardzo ogólnikowo, co stwarzało później okazje do różnego

¹ A. Pleszczyński, *Opis historyczno-statystyczny parafii międzyrzeckiej*, Warszawa 1911 (Późniejsze wydanie w 2000 r.); K. Schuster, *Z dziejów Międzyrzecza za Gabriela i Jana Tęczyńskich*, „Rocznik Międzyrzecki”, t. 4, 1972, s. 5–27; taż: *Z dziejów włości międzyrzeckiej w XVII wieku. Od Tęczyńskich do Sieniawskich*, „Rocznik Międzyrzecki”, t. 18, 1986, s. 5–35; J. Geresz, *Międzyrzec Podlaski – Dzieje miasta i okolic, Biała Podl. – Międzyrzec Podl.*, 1995; D. Michaluk, *Dobra Międzyrzec do końca XVIII w. Stan badań*, „Białostoczczyzna” nr 1 (45), 1997, s. 110–116.

² *Russkaja Istoričeskaja Biblioteka*, t. XXXIII, Juriew 1914, *Litovskaja Metrika. Otdiel piervyj-ivtoroj. Čast trietia: knigi publicnych diel*, kol. 888–889.

jej interpretowania. Już na sejmie, który odbył się dwa lata później w Grodnie szlachta mielnicka wystosowała protest, w którym domagała się przywrócenia do powiatu mielnickiego pewnych majątków i parafii, według niej należących niegdyś do tego powiatu. Wśród nich zostały wymienione także dobra międzyrzeckie, co oznaczało, że w tym czasie znajdowały się one faktycznie w powiecie brzeskim³.

Spór graniczny zaostrzył się po 1569 roku, czyli po przyłączeniu województwa podlaskiego do Korony⁴. Granica powiatów brzeskiego i mielnickiego stała się odtąd granicą obu państw: Litwy i Korony. Wszyscy obywatele Podlasia zostali uwolnieni od jurysdykcji Wielkiego Księstwa Litewskiego i poddani prawu koronnemu. Do przysięgi na wierność Koronie zobowiązano dygnitarzy, urzędników i starostów oraz całą szlachtę mieszkającą na Podlasiu. Na sejm lubelski do złożenia przysięgi wezwano także niektórych magnatów litewskich posiadających dobra na Podlasiu⁵. Wystosowano m.in. uniwersał wzywający na sejm księcia Stefana Zbaraskiego, ówczesnego właściciela Międzyrzecza, dając tym samym do zrozumienia, że i te dobra są uznawane jako przynależne do Podlasia⁶. Do przyłączenia dóbr międzyrzeckich do powiatu mielnickiego jednak wówczas nie doszło. Protesty strony litewskiej na sejmie warszawskim w 1578 r., która nie chciała się zgodzić na odłączenie dóbr międzyrzeckich oraz włości wońsko-łomaskiej od powiatu brzeskiego spowodowały, że powołano komisję graniczną. Rozpoczęła ona pracę w następnym roku w Mielniku, po czym udała się do Brześcia⁷. Stronę litewską reprezentował Ostafij Wołłowicz, znany ze swego uporów względem złożenia przysięgi na wierność Koronie w 1569 r. Złożył on skargę przeciwko powoływaniu przed sądy powiatu mielnickiego szlachty brzeskiej. Na jego skargi odpowiadała strona polska reprezentowana przez starostę mielnickiego Wojciecha Sawickiego oraz sędziego ziemskiego mielnickiego Piotra Patkowskiego. Wspierał ich w tych działaniach małopolanin Kasper Dembiński, który posiadał dobra w spornym pasie granicznym w związku z ożenkiem

³ *Dokumenty Moskowskiego Archiwa Ministerstwa Justicii*, t. I, wyd. M. Dovnar-Zapolskij, Moskwa 1897, s. 491–492.

⁴ *Akta Unji Polskiej z Litwą 1385–1791*, wyd. S. Kutrzeba i W. Semkowicz, Kraków 1932, nr 97, s. 196–207

⁵ *Ibidem*, nr 98, s. 207–209.

⁶ *Ibidem*, nr 104, s. 212.

⁷ Protokół działalności komisji zob.: AGAD, Księga grodzka mielnicka 2, k. 145–154v; Tekst wydrukowany w: *Protokol komisii, naznaczonej korolem Stefanem Batoriem dla opredlenia granicy między wojewodstwem Podlańskim i Brestskim i ukazania podsudnosti pogranicznych imienij tego i drugago wojewodstv*, [w]: *Sbornik statiej rozjasniajuščich polskoje dieło po odnoszeniju k zapadnoj Rossii*, wyd. S. Šołkowič, wyp. II, Wilna 1889, s. 81–108. (dalej cyt.: *Sbornik statiej*, t. II).

z Maryną Iwanówną Kopciówną⁸. W zasadzie od chwili zawarcia unii polsko-litewskiej aż do swej śmierci w 1620 r. Dembiński zabiegał o trwałe przyłączenie do Korony spornych terytoriów. Jako gorący zwolennik unii miał powody, by starać się o przyłączenie swoich majątków do powiatu mielnickiego. Na razie przeważały jednak argumenty strony litewskiej i poborcy ziemi mielnickiej nie odebrali w 1580 r. i w latach następnych podatku z dóbr międzyrzeckich⁹. Kolejne komisje graniczne zbierały się jeszcze kilkakrotnie w l. 1589, 1591, 1596, 1598, 1601, 1607, z różnym wynikiem¹⁰. Najwięcej dokonała komisja powołana na sejmie 1616 r., gdyż udało się jej wypracować wspólne stanowisko. Efekty jej prac opublikowano wśród ustaw sejmu z 1620 roku. Wydany dekret graniczny stanowił, że w granicach Korony znalazły się: trakt wołyńsko-łomaski oraz szereg dóbr prywatnych, a wśród nich największe – międzyrzeckie¹¹. Ustalenia komisji – korzystne dla szlachty podlaskiej – spotkały się ze zdecydowanym sprzeciwem strony litewskiej, która groziła nawet zerwaniem unii. Szlachta województwa brzeskiego w następnym roku oprotestowała ten dekret¹². Rozstrzygnięcia komisji były w dużej mierze zwycięskim uwieńczeniem starań Kaspra Dembińskiego, którego też Litwini uważali za jednego z głównych inspiratorów całej akcji zmierzającej do przyłączenia spornych dóbr do powiatu mielnickiego. Świadczy o tym wstęp do broszury p.t. *Commisia albo process graniczenia...* wydanej w 1622 roku jako odpowiedź stronie litewskiej atakującej Dembińskiego i Stanisława Warszyckiego, wojewodę podlaskiego¹³. Dembiński w momencie wydania broszury już nie żył (zmarł w 1620 r.). Jednak pojawienie się tej broszury miało swój cel. Był to zapewne element akcji podjętej przed kolejnym sejmem. Zebrano w niej szereg dokumentów i dowodów przynależności spornych terenów do ziemi mielnickiej i Korony¹⁴. Wśród nich były m.in. przywilej

⁸ A. Boniecki, *Herbarz polski*, Warszawa 1899, t. IV, s. 213; D. Michaluk, *Ziemia mielnicka województwa podlaskiego w XVI–XVII wieku*, Toruń, 2002, s. 41.

⁹ A. Jabłonowski, *Podlasie*, cz. 2, Warszawa 1909, s. 20.

¹⁰ *Volumina Legum*, t. II, wyd. J. Ohryzko, Sankt Petersburg 1859, s. 1281, 1286, 1376, 1447–1448, 1460, 1506–1509, 1619; Zob. też A. Wilkiewicz-Wawrzyńczyk, *Spory graniczne polsko-litewskie w XV–XVII w.*, [w:] *Wiadomości Studium Historii Prawa Litewskiego Uniwersytetu Stefana Batorego*, Wilno, 1938, s. 186–191.

¹¹ Dekret komisji opublikowany w broszurze: *Commisia albo proces Graniczenia miedzy Woiewodztwem Podlaskiem, a miedzy Woiewodztwem Brzeskiem W.X.L. dla wiadomości, że te granice iuste & legitime stanęły. Roku od narodzenia Bożego, tysiąc sześćset dwudziestego wtorego*, s. 39–46.

¹² *Akty izdawajemyje archeografičeskoju kommissieju wysočajsze učreždennoju w Wilnie*, t. II, *Akty Brestskago ziemskago suda*, Wilna 1867, nr 72, s. 157–159 (Protest senatorów, urzędników grodzkich i ziemskich i ziemian województwa brzeskiego na komisarzy Królestwa polskiego, przyśadzających bezprawnie dobra i ziemie przynależne Wielkiemu Księstwu Litewskiemu, do Polski).

¹³ Patrz przyp. 11. Egzemplarz druku, z którego korzystałem, znajduje się w dziale starodruków Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie, sygn. Sd 714.316.

¹⁴ D. Michaluk, *Ziemia mielnicka...*, s. 47.

wcielenia województwa podlaskiego do Korony z 1569 r., uniwersały królewskie z tegoż roku, przywilej nadania traktu wołyńsko-łomaskiego Janowi Tarle po Ostafim Wołłowiczu z 1571 r., dekret graniczny z 1616 r. oraz kilkanaście innych ciekawych dokumentów. Nie ograniczając się tylko do mechanicznego ich wpisania, opatrzone je wszystkie należnymi komentarzami.

Pośród zamieszczonych we wspomnianej broszurze dokumentów najbardziej interesujący dla nas, i zarazem najstarszy z całego zbioru, jest dokument Władysława Jagiełły z 1 VII 1390 r. dla rycerza Abrahama Chamca, nadający mu dobra Międzyrzec i Stołpno nad rzeką Krzną (*Skrzna*). Dokument został zamieszczony w broszurze, ponieważ zawierał jedną bardzo ważną dla zwolenników włączenia spornych terytoriów do Korony informację. Międzyrzec został tam określony jako leżący w ziemi ruskiej, w okręgu (*in districtu*) drohickim. Był to więc dla nich bardzo wyraźny dowód na to, że wspomniana miejscowość zanim znalazła się w powiecie brzeskim pierwotnie należała do terytorium podległego Drohiczynowi. Podstawą druku był zapewne istniejący wówczas jeszcze oryginał dokumentu. Poza tym jego treść nie jest skądinąd znana.

Cała broszura, jak i dokument Władysława Jagiełły, były znane jezuicie Kasprovi Niesiekiemu, autorowi herbarza wydanego w l. 1728–1743 pod nazwą *Korona polska przy złotey wolności starożytnemi wszystkich kathedr, prowincyi, y rycerstwa kleynotami, heroicznym męstwem y odwagą, naywyższemi honorami; a naypierwey cnotą, pobożnością y świątobliwością ozdobiona, potomnym zaś wiekom na zaszczyt y nieśmiertelną sławę pamiętnych w tey oyczyźnie synów, podana*¹⁵. Szerokiemu ogółowi czytelników bardziej znane jest drugie wydanie herbarza przygotowane do druku w Lipsku przez Jana Nepomucena Bobrowicza i wydane w dziesięciu tomach w latach 1839–1846¹⁶. Niesiecki zamieścił początkowy fragment interesującego nas dokumentu w hasle opisującym rodzinę Chamców herbu Gryf. W wydaniu Bobrowicza hasło to znalazło się na stronie 15 tomu III. Ponadto krótko wspomniał Niesiecki o dokumencie w tomie I przy okazji opisu województwa podlaskiego¹⁷. Niesiecki w obydwu miejscach podał źródło swojej informacji, czyli broszurę *Commisia albo proces graniczenia...*, nie podając strony, na której został wydrukowany dokument, z tej przyczyny, że cała broszura nie posiada numeracji stron. Broszura razem ze wstępem zawiera łącznie 48 stron (nie licząc karty tytułowej). Dokument Władysława Jagiełły znajduje się na stronie 22. Został opatrzone przez wydawcę, podobnie jak większość innych dokumentów, głosami umieszczonymi na marginesie. Dokument został

¹⁵ Na temat tego wydania jak i całego herbarza pisała ostatnio I. Dacka, *Korona polska. Pomnik staropolskiego piśmiennictwa heraldycznego*, Warszawa 2004.

¹⁶ *Herbarz Polski Kaspra Niesieckiego S. J. Powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nep. Bobrowicza*, t. I–X, Lipsk 1839–1846 (dalej cyt.: K. Niesiecki, *Herbarz*).

¹⁷ K. Niesiecki, *Herbarz*, t. I, s. 205–206; t. III, s. 15.

wydrukowany w broszurze najpewniej w całości, a bez wątplenia w większej części.

Dokument współcześnie został wykorzystany po raz pierwszy przez Alinę Wawrzyńczyk w jej znakomitej pracy o rozwoju osadnictwa na Podlasiu¹⁸ (a właściwie w powiecie brzeskim)¹⁹. Autorka zdawała się jednak powątpiewać w prawdziwość danych zawartych w dokumencie. Na poparcie swej tezy przywołała dokument graniczny komisji polsko-litewskiej z 1579 r., który, wspominając o pierwszych dziedzicach Międzyrzecza, nie wymieniał wśród nich Abrahama Chamca. Tak więc zdaniem Wawrzyńczykowej zawierał on „odmienne informacje” od tych zawartych w druku z 1622 r. O wątpliwej wartości dokumentu miało też według niej świadczyć to, że nie powołał się na niego A. Boniecki w swoim herbarzu. Tok rozumowania przyjęty przez Wawrzyńczykową nie jest jednak słuszny. Faktycznie dokument komisji z 1579 r. zawiera informację, że Międzyrzec został nadany przez księcia Witolda „Silberkowi alias Nasucie”. Nadanie to potwierdzili jego następcom książę Zygmunt Kiejstutowicz i królowie Kazimierz, Aleksander, Zygmunt I i Zygmunt August²⁰. Informacje te jednak nie muszą wykluczać faktu wcześniejszego nadania Międzyrzecza Abrahamowi Chamcowi i są tylko pozornie „odmienne” od podanych w broszurze, gdyż zaraz po dokumencie Władysława Jagiełły autor (autorzy?) broszury podał (podali?) krótką informację mówiącą, że *Potym aż we sto y kilkadziesiąt lat przyszła ta majątność do Nasuta, subsequerter do Pana Zabrzezińskiego*²¹. A więc zasadnicza różnica pomiędzy informacjami podanymi przez oba źródła polega tylko na tym, że akt komisji z 1579 r. nie zawiera wzmianki o nadaniu Międzyrzecza Abrahamowi Chamcowi. W pozostałej treści są one zgodne. Najpierw posiadali Międzyrzec Nasutowie (Mikołaj i jego syn Jan), a po nich Zabrzezińscy i inne rody. Zatem brak wzmianki o dokumencie dla Abrahama Chamca w akcie z 1579 r. i w innych źródłach nie jest argumentem przesądzającym o jego nieprawdziwości. Trzeba zaznaczyć, że odnośny fragment aktu komisji z 1579 r. został oparty na zeznaniach i dowodach przedstawionych przez kasztelana trockiego Ostafiego Wołłowicza, który, co rozumiały, nie przedstawiałyby dokumentu z 1390 r. w dowodzeniu swoich racji, nawet gdyby wiedział o jego istnieniu, gdyż dokument

¹⁸ A. Wawrzyńczyk, *Rozwój wielkiej własności na Podlasiu w XV i XVI wieku*, Wrocław 1951, s. 39.

¹⁹ Praca pierwotnie miała nosić tytuł: *Rozwój wielkiej własności w powiecie brzeskim w XV i XVI wieku*. Jednak ze względów politycznych nie mogła się ukazać w druku pod takim tytułem, zob. S. Alexandrowicz, *O profesorze Jerzym Wiśniewskim wspomnienia i refleksje*, [w:] Jerzy Wiśniewski (1928–1983), Łomża 2000, s. 86.

²⁰ AGAD, księga grodzka mielnicka 2, k. 150v, druk: *Protokol kommissii, naznaczenoj koroliem Stefanon Batoriem dla opredlienja granicy mieżdu vojevodstwom Podlaśskim i Brestskim i ukazania podsudnosti pogranicznych imienij togo i drugago wojewodstv*, [w:] *Sbornik statiej rozjasniajuščich polskoje dieło po otnošeniju k zapadnoj Rossii*, wyd. S. Šolkovič, wyp. II, Vilna 1889, s. 97–98.

²¹ *Commisia albo proces graniczenia...*, s. 22.

zawierał akurat informacje wygodne dla strony przeciwnej. Poza tym, jak uważała słusznie Dorota Michaluk, po śmierci Abrahama Chamca (czy nawet jeszcze za jego życia) dobra międzyrzeckie mogły wrócić w skład domeny hospodarskiej i następnie zostały nadane przez księcia Witolda Mikołajowi Nasucie. W jaki sposób dotarli do dokumentu Władysława Jagiełły dla Abrahama Chamca autorzy broszury *Commisia...*, i gdzie on się znajdował do tej pory, niepodobna dziś stwierdzić. Można tylko przypuszczać, że był przechowywany w archiwum właścicieli dóbr międzyrzeckich i został przez nich udostępniony do druku we wspomnianej broszurze. W tym czasie (pierwsza ćwierć XVII w.) właścicielami Międzyrzecza byli Tęczyńscy²².

Władysław Jagiełło w publikowanym tu dokumencie dokonał nadania składającego się z dwóch wsi: Międzyrzec i Stołpno, jak przekazuje dokument, położonych „w ziemi naszej ruskiej, w okręgu drohickim”, nad rzeką Krzną (Skrzna). Abraham Chamiec otrzymał te wsie ze wszystkimi dobrami składającymi się na nie, a więc z polami, lasami, łąkami, wodami, stawami, jeziorami, młynami, łowiskami. Abraham i jego potomkowie mieli prawo posiadać wspomniane dobra i korzystać z nich dla swojego użytku. Tekst dokumentu kładł również na Abrahamie pewne obowiązki. Przede wszystkim chodziło o obowiązek uczestnictwa w każdorazowej wyprawie wojennej z jedną kopią (*hasta*) i dwoma łucznikami, według zwyczaju ziemi ruskiej. Dokument nie jest więc zbyt bogaty treściowo.

Pierwsza z nadanych wsi, to dobrze znany Międzyrzec (Podlaski), osada posiadająca prawa miejskie co najmniej od połowy XV w. Druga wieś – Stołpno, wchodzi obecnie w skład miasta Międzyrzecza, jako jego przedmieście. Do końca XIX w. stanowiła jednak odrębną wieś, znajdując się względem Międzyrzecza po drugiej stronie rzeki Krzny, która również jest wspomniana w dokumencie Władysława Jagiełły²³.

Nie dziwi określenie Międzyrzecza i Stołpna jako leżących w ziemi ruskiej, gdyż były to tereny przynależne do lat czterdziestych XIV w. do ruskiego księstwa halicko-wołyńskiego. I jeszcze w XV w. nazywano je ogólnie „Rusią”²⁴.

²² K. Schuster, *Z dziejów Międzyrzecza za Gabriela i Jana Tęczyńskich*, „Rocznik Międzyrzecki”, s. 5–27.

²³ Figurowała jako odrębna wieś na mapie Topograficzna karta Królestwa Polskiego (tzw. Kwaternistrzostwa).

²⁴ Np. w 1430 r. rycerze Marcin z Morszkowa i Nadbor z Buczyna w ziemi drohickiej zostali określani jako: „nobiles terre Russie”, *Metryka Księstwa Mazowieckiego z XV–XVI wieku*, t. 2, *Księga oznaczona nr 334 z lat 1429–1433*, wyd. A. Włodarski, Warszawa 1930, s. 35, nr 186; W 1435 r. w źródłach mazowieckich występował Goworek, wójt z Bielska Podlaskiego, który dla odróżnienia od Bielska na Mazowszu nazwano „Byelsko Russie”, *Najdawniejsze księgi sądowe mazowieckie, t. III, Księga ziemską zakroczymską drugą 1434–1437*, wyd. K. Tymieniecki, Warszawa 1920, s. 123, nr 1381 i 1382.

Nazwa Podlasie zaczęła się pojawiać dopiero od końca XV w., by utrwalić się na dobre w wieku następnym²⁵. Termin „districtus” użyty w dokumencie miał wówczas szerszy zakres niż późniejszy jego polski odpowiednik „powiat”. Pod tym mianem rozumiano niewątpliwie terytorium prawie całego późniejszego Podlasia, obejmującego późniejsze powiaty: bielski, drohicki i mielnicki. Tak właśnie było w 1391 r., gdy król Władysław Jagiełło nadał księciu mazowieckiemu Januszowi ziemię drohicką z grodami i okręgami w Drohiczynie, Mielniku, Bielsku i Surażu²⁶. Jeszcze w końcu XV w. Bielsk był określany jako leżący w ziemi drohickiej²⁷, a Siemiatycze znajdowały się w „ziemi drohickiej, w powiecie mielnickim”²⁸, co jednoznacznie dowodzi, że termin „ziemia drohicka” miał szersze znaczenie niż później w XVI w.

Formuła koroboracyjna informuje nas o przywieszeniu do dokumentu pieczęci królewskiej. Niewątpliwie była to pieczęć majestatyczna Władysława Jagiełły znana z dokumentów z lat 1388–1433²⁹. Napis otokowy tej pieczęci był niemal identyczny z intyulacją zastosowaną w dokumencie i brzmiał następująco: *S[erenissimus] Wladislaus dei gratia rex polonie nec non terrarum cracouie, sandomirie, syradie, lancicie, cuyauie, litwanie princeps supremus, pomeranie russieque dominus et heres et cetera*³⁰.

Wątpliwości nie budzi data i miejsce wystawienia dokumentu. Został on wystawiony w piątek w oktawie apostołów Piotra i Pawła 1390 roku, czyli

²⁵ J. Wiśniewski, *Podlasie*, [w:] *Słownik Starożytności Słowiańskich*, t. IV, cz. 1, Wrocław 1970, s. 172–174.

²⁶ *Kodeks Dyplomatyczny Księstwa Mazowieckiego*, wyd. J. T. Lubomirski, Warszawa 1863, nr 120, s. 111–113 (z zaginionego dziś transumptu arcybiskupa Wincentego Kota z 1444 r.); Biblioteka Kórnicka PAN, rkps. 203, k. 178–178v (kopiariusz Jana Łaskiego z pocz. XVI w.). Dokument jeszcze w 1551 r. znajdował się w Archiwum Koronnym w dziale *Masoviae*, zob. AGAD, Nabytki o. I, nr 30 (Inwentarz Archiwum Koronnego Marcina Kromera z 1551 r.), k. 81v. Zaginął po 1569 r.

²⁷ *Civitati nostrae Bielsco in Terra Drohicziensi...*, Z. Romaniuk, *Przywileje wielkksiążęce i królewskie dotyczące Bielska Podlaskiego z lat 1430–1512*, [w:] *Bielsk Podlaski. Studia i materiały do dziejów miasta*, Bielsk Podlaski 1999, s. 257. Oryginał przywileju na prawo magdeburskie dla Bielska Podlaskiego z 1495 r. ma znajdować się w Archiwum Petersburskiego Oddziału Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk; zob. K. Pietkiewicz, *Polityka w. ks. litewskiego Aleksandra wobec miast*, „Białostoczczyzna”, nr 1–2, 2002, s. 38.

²⁸ *Szyemyathycze in terra Drohiczynensi et districtu Melnyczensi*, AGAD, dokument pergaminowy nr 6730 (sprzedaż części Siemiatycz przez Stanisława Janowicza Kieżgaję, starostę żmudzkiego i jego żonę Jadwigę Sudymontowiczównę z Chożowa Olechnie Sudymontowiczównie, żonie Mikołaja Tęczyńskiego w 1492 r.

²⁹ M. Gumowski, *Pieczęcie królów polskich*, Kraków 1910, s. 13–14, nr 13, tabl. IX; I. Sułkowska-Kurasiowa, *Dokumenty królewskie i ich funkcje w państwie polskim za Andegawenów i pierwszych Jagiellonów 1370–1444*, Warszawa 1977, s. 51; S. K. Kuczyński, *Polskie herby ziemskie. Geneza, treści, funkcje*, Warszawa 1993, s. 25–26; tenże: *Pieczęć majestatyczna Władysława Jagiełły*, „Mówią Wieki” 1994, nr 1 (416), s. 36.

³⁰ S. K. Kuczyński: *Pieczęć majestatyczna...*, s. 36.

1 lipca. Miejscem wystawienia była Wiślica. Informacje te zgadzają się z itinerarium Władysława Jagiełły, z którego wynika, że władca ten w maju 1390 roku przebywał w Wilnie (12–15 V), Mołodecznie (21 V), skąd powracał do Polski. Ok. 21 czerwca został odnotowany jego pobyt w Wiślicy. Jak wynika z naszego dokumentu, król przebywał w tej miejscowości jeszcze dziesięć dni później, a mógł tam zabawić i dłużej. Od końca lipca do końca sierpnia Władysław Jagiełło przebywał natomiast w Krakowie³¹. Widać więc wyraźnie, że dokument został wystawiony przez króla w drodze powrotnej z Litwy do Krakowa.

Interesująca jest lista świadków dokumentu, którą pominął Niesiecki w swoim herbarzu. Rozpoczyna ją Piotr Kmita herbu Śreniawa, kasztelan lubelski, który był poświadczony na tym urzędzie od 26 I 1385 r. do 3 VII 1401 r. Już 6 VII tego roku Kmita występował jako wojewoda sandomierski³². Następny świadek z kolei to kasztelan biecki Paszko, identyczny bez wątpienia z Pawłem Złodziejem z Biskupic i Pilchowiec, herbu Niesobia, który był kasztelanem bieckim co najmniej od 9 III 1377 r. aż do śmierci, która nastąpiła w roku 1403³³. Trzeci ze świadków to Strasz, kasztelan małopolski. Pochodził z rodu Odrowążów a pisał się z Białaczowa i Kościelnik³⁴. Spisy urzędników małopolskich jako pierwsze jego wystąpienie w źródłach na tym urzędzie podają datę 25 I 1391 r.³⁵ Nasz dokument przynosi więc ważne uzupełnienie pozwalające przesunąć nieco wstecz okres występowania Strasza na kasztelanii małopolskiej. Poprzednik Strasza na tym urzędzie – Jelitczyk Piotr z Korytnicy po raz ostatni był poświadczony w styczniu 1388 r., niewykluczone więc, że Strasz piastował swój urząd jeszcze wcześniej niż w lipcu 1390 r. W październiku 1390 r. Strasz

³¹ A. Gąsiorowski, *Itinerarium króla Władysława Jagiełły (1386–1434)*, Warszawa 1972, s. 33; J. Tęgowski, *Kilka uzupełnień do itinerarium króla Władysława Jagiełły*, „Studia Źródłoznawcze”, t. XLI, 2003, s. 78; P. Węcowski, *Działalność publiczna możnowładztwa małopolskiego w późnym średniowieczu*, Warszawa 1998, s. 181.

³² *Urzędnicy małopolscy XII–XV wieku*, nr 533, s. 140, nr 981, s. 226. Biogram Piotra Kmity zob.: *Kmita Piotr z Wiśnicza (zm. 1409), wojewoda krakowski*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XIII, s. 95. Karierę Piotra Kmity przedstawiła również R. Trawka, *Kariera polityczna Piotra Kmity z Wiśnicza na przełomie XIV i XV wieku*, „Zeszyty Naukowe WSP w Rzeszowie”, Seria Społeczno-Pedagogiczna i Historyczna, z. 40: Historia nr 9: 2001, s. 9–61.

³³ *Urzędnicy małopolscy...*, nr 7, s. 36; Jego biogram zob.: F. Sikora, *Paweł (właściwie Paszko) zwany Złodziej z Pilchowiec i Biskupic h. Niesobia (zm. 1403), kasztelan biecki*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny* (dalej: *PSB*), t. XXV, s. 388–389. Paweł Złodziej, kasztelan biecki był najprawdopodobniej synem starosty wielkopolskiego Wierzbięty z Palowic, T. Jurek, *Krąg rodzinny starosty wielkopolskiego Wierzbięty (1352–1369), czyli początki rodu Niesobiów*, [w:] „Genealogia. Studia i materiały historyczne”, t. I, red. M. Górny, Poznań–Wrocław 1991, s. 23–24.

³⁴ K. Górski, *Ród Odrowążów w wiekach średnich*, [w:] „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie”, t. VIII, 1926–1927, s. 36–37; A. Boniecki, *Herbarz...*, t. I, s. 180–181.

³⁵ *Urzędnicy małopolscy...*, nr 628, s. 152.

został mianowany starostą łączycykiem³⁶. Nie był nim na pewno w momencie wystawienia omawianego dokumentu, gdyż jeszcze w połowie sierpnia tego roku starostą łączycykiem był Jan Ligęza z Niewiarowa, występujący na tym urzędzie od 1388 r.³⁷

Jako następny po Straszcu został umieszczony Drogosz (Drogomir) z Chrobrza, sędziezia ziemski krakowski, sprawujący ten urząd w latach 1376–1396³⁸. Drogosz pochodził z wielkopolskiego rodu Pałuków, którego jedna gałąź osiadła w Chrobrzu w Małopolsce³⁹. Bezpośrednio po nim w dokumencie został zapisany podsędek ziemski krakowski Krzesław, znany na tym urzędzie w l. 1385–1391⁴⁰, o którym wiemy, że pochodził tak jak Strasz, kasztelan małogoski, z rodu Odrowążów, a pisał się z Wywły⁴¹. Ostatnim świadkiem dokumentu był Krystyn z Ostrowa z rodu Rawiczów, postać dosyć dobrze znana⁴². Wprawdzie został wymieniony bez żadnego dodatkowego określenia, a tylko z przydawką posesjonatyczną, jednak wiemy, że w l. 1387–1395 sprawował funkcję ochmistrza królowej Jadwigi⁴³. W 1392 r. objął kasztelanię sandomierską, z której przeszedł w 1406 r. na województwo. Karierę zakończył na najwyższym urzędzie świec-

³⁶ *Urzędnicy łączycyccy, sieradzcy i wieluńscy XIII–XV wieku*, nr 398, s. 87.

³⁷ *Ibidem*, nr 395, s. 86.

³⁸ *Urzędnicy małopolscy...*, nr 378, s. 112. Drogosz był wcześniej także starostą sandomierskim w l. 1374–1375 (*Urzędnicy małopolscy XII–XV wieku*, nr 1377, s. 301) oraz sieradzkim w l. 1377–1385 (*Urzędnicy łączycyccy, sieradzcy i wieluńscy XIII–XV wieku*, nr 353, s. 137). Biogram Drogosza zob. A. J. Kamiński, *Drogomir (Drogosz) z Chrobrza h. Topór (+1397), sędziezia ziemski krakowski*, [w:] *PSB*, t. V, Kraków 1939–1946, s. 379.

³⁹ W. Semkowicz, *Ród Pałuków*, „Rozprawy Akademii Umiejętności”, Wydział Historyczno-Filozoficzny, 1907, s. 224–225, 227–228; J. Bieniak, *Krąg rodzinny biskupa kujawskiego Macieja Pałuki (korekta do Rodu Pałuków Władysława Semkowicza)*, [w:] „Zapiski Historyczne”, t. L, z. 3, 1985, s. 113–115; reedycja artykułu, [w:] J. Bieniak, *Polskie rycerstwo średniowieczne. Supplement*, Kraków 2005, s. 34–36. Pieczęć Drogomira z wyobrażeniem herbu Pałuka zachowała się przy kilku dokumentach sądu ziemskiego krakowskiego, zob. *Dokumenty sądu ziemskiego krakowskiego 1302–1453*, opr. Z. Perzanowski, Wrocław 1971, nr. 18, 21, 22, 25, 27, 29, 37, 40, 44; F. Piekosiński, *Pieczęcie polskie wieków średnich, cz. I. Doba piastowska*, [w:] *Studia, rozprawy i materiały z dziedziny historii polskiej i prawa polskiego*, t. IV, Kraków 1899, nr 529.

⁴⁰ *Urzędnicy małopolscy XII–XV wieku*, nr 313, s. 101.

⁴¹ K. Górski, *Ród Odrowążów w wiekach średnich*, s. 32. Jego pieczęć jest również znana z kilku odcisków przywieszonych do dokumentów sądu ziemskiego krakowskiego. *Dokumenty sądu ziemskiego krakowskiego 1302–1453*, nr 24, 25, 37, 40, 44; F. Piekosiński, *Pieczęcie polskie wieków średnich, cz. I. Doba piastowska*, nr 574.

⁴² J. Wyrozumski, *Ostrowski Krystyn (właściwie Krystyn z Ostrowa), h. Rawa (1352–1430), ochmistrz dworu królowej Jadwigi*, [w:] *PSB*, t. XXIV, s. 564–566; J. Wroniszewski, *Ród Rawiczów. Warszowice i Grotowice*, Toruń 1992, s. 35–37.

⁴³ *Ibidem*; G. Rutkowska, *Urzędnicy królowej Jadwigi Andegaweńskiej. Spis*, [w:] *Nihil superfluum esse. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Profesorowi Jadwidze Krzyżaniakowej*, red. J. Strzelczyk i J. Dobosz, Poznań 2000, s. 379–380.

kim Królestwa – kasztelanii krakowskiej, na której pozostawał od 1410 r. aż do śmierci w 1430 r.⁴⁴

Jak więc wyraźnie widzimy, wszyscy świadkowie dokumentu byli autentyczni i żyli w momencie jego spisania, a co najważniejsze piastowali wówczas wymienione w nim urzędy. Formuła „*datum per manus*” wskazuje na spisanie dokumentu pod kierunkiem kanclerza Zakliki z Międzygórza herbu Topór, który był poświadczony z tym urzędem w l. 1384–1409⁴⁵, a więc jego osoba również nie stoi w sprzeczności z datą wystawienia dokumentu.

Można jedynie zadać pytanie – dlaczego nadania dla Abrahama Chamca dokonał Władysław Jagiełło, mimo że obszar, na którym się ono znajdowało, należał do dzielnicy jego stryjecznego brata Witolda Kiejstutowicza? Aby odpowiedzieć na nie, trzeba dokonać krótkiego przeglądu sytuacji politycznej zaistniałej w tym czasie. W wyniku wewnętrznych walk toczonych na Litwie w sierpniu 1382 r. został uwięziony przez księcia Jagiełłę jego stryj Kiejstut z żoną i dwoma synami, Witoldem i Towciwiłłem. Kiejstut zmarł wkrótce w więzieniu w nie do końca jasnych okolicznościach, natomiast Witold i Towciwiłł zdołali zbiec z więzienia. Podążyli najpierw na Mazowsze do swego szwagra Janusza, a potem już tylko sam Witold udał się do Krzyżaków, gdzie uzyskał wsparcie w zamian za oddanie się im w opiekę.

Jeszcze w czasie walk pomiędzy książętami litewskimi w 1382 r. sprzyjającą sytuację wykorzystał książę Janusz i zajął grody Drohiczyn i Mielnik. Już w następnym roku Jagiełło po umocnieniu swojej pozycji na Litwie zajął się odzyskaniem utraconych ziem. Wiosną 1383 r. nadszedł pod Drohiczyn, gdzie pozostawała w grodzie niewielka załoga mazowiecka pod dowództwem marszałka książęcego Sasina. Książę Janusz wysłał mu na pomoc oddział trzystu kopijników, którzy zdołali przedostać się do grodu i znacznie wzmocnili obronę. Jednak zdrada przebywających w grodzie Rusinów zdecydowała o klęsce obrońców⁴⁶.

Odzyskane tereny Jagiełło przekazał Witoldowi, z którym w tym czasie pogodził się. Przekazanie to miało nastąpić w 1384 r. Jagiełło w zamian za uległość i posłuszeństwo przywrócił Witoldowi grody Brześć, Drohiczyn, Mielnik, Bielsk, Suraż, Kamieniec, Wołkowysk i Grodno⁴⁷. Ambitny książę liczył jednak

⁴⁴ *Urzędnicy małopolscy...*, nr 141, s. 67; nr 753, s. 176; nr 982, s. 226.

⁴⁵ *Urzędnicy centralni i nadworni polski XIV–XVIII wieku*, nr 194, s. 52; J. Kurtyka; *Elita małopolska XIII i XIV w. – przerwa czy kontynuacja (na przykładzie Toporów: potomstwo Żegoty wojewody i kasztelana krakowskiego)*, [w:] *Genealogia – polska elita polityczna w wiekach średnich na tle porównawczym*, Toruń 1993, s. 42–43; I. Sułkowska-Kurasiowa, *Dokumenty królewskie i ich funkcja w państwie polskim za Andegawenów i pierwszych Jagiellonów 1370–1444*, Warszawa 1977, s. 271–272.

⁴⁶ *Kronika Janka z Czarnkowa*, Kraków 2001, s. 109–110, 124.

⁴⁷ Dokument świadczący o przekazaniu tych grodów Witoldowi znajdował się jeszcze w połowie XVI w. w Archiwum Koronnym. Jego regest znamy z inwentarza tegoż Archiwum sporządzonego

na przywrócenie całej ojcowizny, tzn. również dzielnicy trockiej. Nie doczekawszy się tego, a także z powodu ciągłych konfliktów ze Skirgiełłą, po nieudanej próbie opanowania zamku wileńskiego (na przełomie 1389 i 1390 r.) udał się wraz z rodziną na teren państwa krzyżackiego. 19 I 1390 r. nad rzeką Ełk książę Witold odnowił swe dawne przyrzeczenia wobec Zakonu w zamian za pomoc w odzyskaniu ojcowizny. Zobowiązał się także wydać Krzyżakom Grodno, które ci natychmiast skwapliwie zajęli. Zaraz potem doszło do wyprawy Krzyżaków i Witolda na okolice Wilna, podczas której zniszczono grody Mejszagołę i Kiernow. Najeźdźcy po zniszczeniu tych grodów szybko się wycofali.

Równocześnie król polski wysłał swoje wojska z zadaniem odzyskania utraconej dzielnicy brzesko-grodzieńskiej. Armia polska skierowała się w pierwszej kolejności właśnie tam. Po dziesięciu dniach oblężenia został zdobyty przez Polaków Brześć. Osadzono tam załogę pod dowództwem Hińczy z Rogowa⁴⁸. Po zdobyciu Brześcia większość rycerzy polskich powróciła do domów. Pozostała tylko chorągiew nadworna króla w liczbie 130 kopii oraz 900 rycerzy ochotników. Z tymi siłami król polski zdobywał następne grody: Kamieniec gdzie została również załoga polska pod dowództwem Zyndrama z Maszkowic, oraz Grodno, szczególnie zaciekłe bronione przez Krzyżaków. Po zdobyciu Grodna w kwietniu 1390 r. król Władysław Jagiełło wkroczył z Polakami do Wilna. Z przywileju królewskiego wystawionego 15 maja 1390 r. dla katedry wileńskiej dowiadujemy się o kilku Polakach obecnych wówczas przy królu. Imiennie zostali wymienieni: Jan z Ossolina, kasztelan wiślicki; Krystyn z Kozichgłów, kasztelan sądecki; Dymitr z Goraja, marszałek wielki koronny; Michał, łowczy sandomierski; Peregryn (Pielgrzym) z Węgleszyna, podkomorzy sandomierski i Gniewosz z Dalewic⁴⁹. G. Błaszczyk wskazuje ponadto na uczestnictwo w kampanii litewskiej 1390 r. także kilku innych rycerzy polskich: Zawiszy z Ruszkowa, Warcisława z Gotartowic, Dobka z Olewina, Piotra z Włoszczowy i Radomina. Uzasadnione wydaje się również dołączenie do tego grona rycerza Abrahama Chamca, herbu Gryf. Mógł brać udział w zdobywaniu poszczególnych grodów z dzielnicy Witolda, jak i w późniejszej obronie Wilna w okresie od sierpnia do października 1390 roku. Biorąc jednak pod uwagę datę wystawienia dokumentu (1 lipca), trzeba w nadaniu Władysława Jagiełły widzieć nagrodę dla Abrahama Chamca za udział w kampanii toczony przed tą datą. Z braku stosownych źródeł nie wiemy, czy obok Abrahama również inni rycerze zostali obdarowani nadaniami w ziemi drohickiej. Nie można jednak tego wykluczyć.

w 1551 r. przez Marcina Kromera, AGAD, Nabytki o. I, nr 30, k. 46v: *1384. Witoldus revocatus a Jagellone magno duce testatur se accipisse Brzescie, Drohiczin, Mielnyk, Bielsko, Suraz, Kamieniec, Wolkowisk et Grodno cum toto districtu, promittitque ipsi ut patri obsequium et fidelitatem.*

⁴⁸ B. Czwojdrak, *Rogowscy herbu Działosza podskarbiowie królewscy*, Katowice 2002, s. 42.

⁴⁹ *Kodeks Dyplomatyczny Katedry i Diecezji Wileńskiej*, wyd. J. Fijałek, W. Semkowicz, Kraków 1948, nr 17, s. 31.

Nadania Władysława Jagiełły w okresie do sierpnia 1390 r. były jeszcze możliwe, gdyż terytorium to faktycznie podlegało tylko jemu. Natomiast już we wrześniu tego roku ziemia drohicka (w szerszym znaczeniu) została nadana przez Władysława Jagiełłę księciu mazowieckiemu Januszowi, który również mógł zbrojnie uczestniczyć w zajmowaniu tych i innych ziem podległych wcześniej Witoldowi⁵⁰. Po tym fakcie nadań na rzecz rycerstwa mógł dokonywać w zasadzie tylko on.

Po omówieniu szczegółów dokumentu Władysława Jagiełły i okoliczności jego wystawienia nieco miejsca należy poświęcić jego adresatowi. Abraham Chamic, który był odbiorcą dokumentu Władysława Jagiełły, pochodził z małopolskiego rodu Gryfów, od XII w. posiadającego liczne dobra w południowej Małopolsce⁵¹. Sporo informacji o najbliższej rodzinie Abrahama podał już A. Boniecki w tomie II Herbarza⁵². Według niego ojcem Abrahama był Marek, łowczy krakowski, występujący w 1370 r. Nie wiadomo, na jakim źródle Boniecki oparł się, podając tę informację, ponieważ z reguły nie podawał odnośników przy osobach piastujących jakiegokolwiek urzędy. Planował ich pomieszczenie w odrębnym

⁵⁰ Do niedawna sądzono, że nadanie Władysława Jagiełły miało miejsce 2 września 1391 roku. Jednak jak ostatnio wykazał przekonująco M. Radoch, książę Janusz posiadał ziemię drohicką już we wrześniu 1390 r.; por. M. Radoch, *W sprawie daty nadania przez Władysława Jagiełłę ziemi drohickiej księciu mazowieckiemu Januszowi I*, [w:] *Szkice z dziejów kolonizacji Podlasia i Grodzieńszczyzny od XIV do XVI wieku*, Olsztyn 2002, s. 11–20. M. Radoch niepotrzebnie próbował tylko poprawiać datę dokumentu Jagiełły z 1391 na 1390. Mógł on być faktycznie wystawiony w rok po dokonaniu tej czynności; por. A. Bugaj, *Okoliczności i czas nadania ziemi drohickiej księciu mazowieckiemu Januszowi Starszemu*, [w:] *Komturzy, rajcy, żupani. Studia z dziejów średniowiecza*, nr 11, Malbork 2005, s. 89–105.

⁵¹ O XII i XIII-wiecznych Gryfitach napisał studium M. L. Wójcik, *Ród Gryfitów do końca XIII wieku. Pochodzenie – genealogia – rozsiedlenie*, Wrocław 1993 (rec.: M. Barański, „Kwartalnik Historyczny”, 101, 1994, nr 4, s. 114–118). Rozprawę doktorską o rodzie Gryfów w średniowieczu przygotowywał również pod kierunkiem prof. K. Jasińskiego Krzysztof Mosingiewicz, zmarły tragicznie w 1981 r. (zob. K. Jasiński, *Krzysztof Mosingiewicz (1955–1981) – Wspomnienie*, [w:] *Genealogia. Studia nad wspólnotami krewniczymi i terytorialnymi w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym*, pod red. J. Hertla i J. Wroniszewskiego, Toruń 1987, s. 241–247). Na temat kilku rodzin z rodu Gryfów ukazały się jego studia szczegółowe, wydane za życia a także pośmiertnie z pozostawionych materiałów: *Ród Gryfów w ziemi sądeckiej do połowy XV wieku*, „Studia Historyczne”, r. XXIII, 1980, z. 2 (90), s. 343–364; *Mieleccy herbu Gryf*, [w:] „Społeczeństwo Polski średniowiecznej”, red. S. K. Kuczyński, t. III, 1985, s. 253–278; *Gryfowie Nasiechowscy. Ze studiów nad rodem Gryfów w XIV–XV wieku*, „Studia Historyczne”, r. XXXI, 1988, z. 2 (121), s. 167–188; *Trestkowie z rodu Gryfów. Linia Paszka Trestki z Trestczyna*, [w:] *Personae – coligationes – facta. Profesorowi Kazimierzowi Jasińskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Toruń 1991, s. 152–161. Poszczególnymi rodzinami herbu Gryf zajmowali się również: F. Sikora, *Sprawa insygnialna 1370–1412 a genealogia Rożnow*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego”, nowej serii t. I (XII), 1993, s. 39–58; J. Laberschek, *Gryfowie Kromołowscy w średniowieczu*, [w:] „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego” nowej serii t. III (XIV), 1997, s. 13–30.

⁵² A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. II, s. 339–340.

tomie⁵³. Autorzy spisów urzędników małopolskich XII–XV w. notują Marka na łowczostwie krakowskim jedynie dnia 5 XI 1366 r.⁵⁴ Wówczas to świadczył w Niepołomicach na dokumencie króla Kazimierza Wielkiego, potwierdzającym sprzedaż dóbr przez Strasza syna Wilka Rafałowi z Tarnowa, podkomorzemu sandomierskiemu. Dokument ten został wydany w tomie III Kodeksu Dyplomatycznego Polski⁵⁵, które to źródło było znane Bonieckiemu i najpewniej stamtąd zaczerpnął on informację o Marku, łowczym krakowskim, przekręcając jednak datę roczną z 1366 na 1370. Występowanie Marka na tym urzędzie w r. 1370 wydaje się wątpliwe także z innego powodu. Już w maju tego roku łowczym krakowskim był Zbigniew z Łapanowa i ze Stadnik⁵⁶.

Wydawcy spisów urzędników małopolskich XII–XV w. zidentyfikowali Marka, łowczego krakowskiego z Markiem Chamcem z Rudna i Dobranowic⁵⁷. Wdowa po nim Śmiłka występowała w źródłach w l. 1381–1403. Została zresztą określona w 1402 r. jako wdowa po łowczym krakowskim Marku Chamcu z Dobranowic i Rudna⁵⁸. Sąsiadujące ze sobą wsie Dobranowice i Rudno leżały w parafii Brzesko Stare w powiecie proszowskim. Było tutaj stare osadnictwo Gryfów, którego pas ciągnął się od Krakowa na wschód. Wieś Dobranowice należała do tego rodu już w pierwszej połowie XIII wieku⁵⁹.

Marek i Śmiłka pozostawili dwóch synów: Abrahama i Jana. Boniecki podaje, że pierwsze wystąpienie ich obu miało miejsce w 1382 r., jednak również nie podał źródła tej informacji⁶⁰. Należy więc podchodzić do niej ostrożnie. Bezpieczniej więc będzie, gdy przyjmujemy, że pierwsza wzmianka źródłowa o Abrahamie i Janie Chamcach pochodzi z 6 XII 1387 r., kiedy to świadczyli na dokumencie, w którym ich współrodowiec Piotr Rożen z Rożnowa oraz Lambert z Pstroszyc poręczyli Stanisławowi prepozytowi klasztoru miechowskiego za małoletnie dzieci Przeclawa z Pstroszyc⁶¹. Abraham i Jan zostali wówczas wyraźnie określani jako bracia i dziedzice Rudna. W 1390 r. Abraham otrzymał od Władysława Jagiełły omawiane nadanie Międzyrzeca i Stołpna⁶². W lipcu 1398 r.

⁵³ Ibidem, t. I, Przedmowa, s. II.

⁵⁴ *Urzędnicy małopolscy...*, nr 187, s. 76.

⁵⁵ *Codex diplomaticus Poloniae*, t. III, wyd. J. Bartoszewicz, Warszawa 1858, nr 144, s. 296–297.

⁵⁶ *Urzędnicy małopolscy...*, nr 188, s. 76.

⁵⁷ Ibidem, nr 187, s. 76; za taką identyfikacją opowiada się również: J. Laberschek, *Gryfowie Kromolowscy w średniowieczu*, s. 14.

⁵⁸ *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, opr. J. Laberschek, Z. Leszczyńska-Skrętowa, F. Sikora, cz. I, z. 3, Ciecierzyn-Dubie, Wrocław 1985, s. 578–580 (Dobranowice)

⁵⁹ Ibidem, s. 578; K. Mosińgiewicz, *Miełecy herbu Gryf*, s. 275–276.

⁶⁰ A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. II, s. 339.

⁶¹ AGAD, dokument pergaminowy nr 2403, wyd.: *Zbiór dokumentów małopolskich*, cz. 1, dokumenty z l. 1257–1420, wyd. S. Kuraś, Wrocław 1962, nr 186, s. 238–239.

⁶² *Commisia albo proces graniczenia...*, s. 22; patrz niżej: aneks.

w Szczekarzowie wystąpił jako świadek w dokumencie królewskim⁶³. W listopadzie tego roku jako dziedzic Rudna poświadczony był w sądzie ziemskim krakowskim. W tym samym roku był wzmiankowany jako dziedzic Pliszczyna w ziemi lubelskiej, którą to wieś, jak słusznie przypuszczał A. Boniecki, Abraham wziął po swojej żonie Małgorzacie, podobnie jak dwie inne wsie: Ciecierzyn i Łysaków⁶⁴.

Młodszy brat Abrahama (sądząc z kolejności wymienienia w dokumencie z 1387 r.) – Jan występował w aktach sądowych krakowskich w l. 1397–1401⁶⁵. Był również określany przydomkiem Chamiec, co dowodzi, że obaj z bratem Abrahamem odziedziczyli go po ojcu. W 1401 r. Jan Chamiec razem ze Zbigniewem z Maciejowic świadczył z herbu Gryf, czyli Świeboda, w wywodzie szlachectwa swego współrodowca Pietrasza z Kowar⁶⁶. Już w 1403 r. występowała wdowa po Janie – Wichna. Dziećmi Jana i Wichny byli, syn Jan, podstarości krakowski, podwojewodzi krakowski, sędzia wojewody krakowskiego, występujący w latach 1416–1470, żonaty z Katarzyną córką Jana z Kars, oraz córki: Małgorzata, żona Mikołaja z Zabierzowa i Katarzyna, żona Jakusza z Kostrzy⁶⁷.

Abraham Chamiec musiał również posiadać jakieś dobra na Mazowszu, skoro był określany kasztelanem gostyński. W źródłach mazowieckich brak jest informacji dotyczących Abrahama jako kasztelana gostyńskiego. O fakcie sprawowania przez niego tego urzędu dowiadujemy się jedynie z dwóch zapisów sądowych lubelskich z 1409 r.⁶⁸, gdzie był wspomniany bezimiennie, a także z zapisów z tego roku oraz z 1414 r., w tychże aktach sądowych lubelskich, w których była odnotowana jego żona Małgorzata⁶⁹. Małgorzata żyła jeszcze w 1421 r., gdy została wspomniana w akcie podziału dóbr pomiędzy jej córkami⁷⁰. Abraham

⁶³ *Zbiór dokumentów małopolskich*, cz. 6, dokumenty króla Władysława Jagiełły z l. 1386–1417, wyd. I. Sułkowska-Kuraś, S. Kuraś, Wrocław 1974, nr 1623.

⁶⁴ *Starodawne Prawa Polskiego Pomniki*, t. VIII, nr 7840, 7841, 7859; *Słownik historyczno-geograficzny województwa lubelskiego w średniowieczu*, opr. S. Kuraś, Lublin 1983, s. 147, 182.

⁶⁵ *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego...*, cz. I, z. 3, s. 578–579.

⁶⁶ *Starodawne Prawa Polskiego Pomniki*, t. II, *Wypisy z ksiąg dawnych sądowych ziemskich i grodzkich ziemi krakowskiej*, wyd. A. Z. Helcel, Kraków 1870, nr 736, A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. II, s. 339; t. XII, s. 28.

⁶⁷ *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego...*, cz. I, z. 3, s. 579–580; J. Kurtyka, *Tęczyńscy*, tabela po s. 420, przypisuje niewłaściwie Janowi herb Szarza.

⁶⁸ *Najstarsze zapiski ziemskie lubelskie z roku 1409*, wyd. L. Białkowski, „Teki Archiwalne”, t. 7, 1961, s. 26, nr 124 (*Budek procurator domini gostinensis*), s. 52, nr 396 (...*sub domino Gostinensi...*).

⁶⁹ J. Wroniszewski, *Ród Rawiczów. Warszowice i Grotowice*, s. 112; *Najstarsze zapiski...*, s. 48, nr 354, s. 49, nr 366.

⁷⁰ J. Wroniszewski, *Ród Rawiczów. Warszowice...*, s. 113.

Chamiec niewątpliwie zmarł wcześniej, z pewnością przed 1417 r., kiedy to z tytułem kasztelana gostynińskiego pojawił się już Andrzej Szczubioł z Ciechomic i Kozłowa⁷¹.

Abraham i Małgorzata nie mieli męskiego potomstwa, a jedynie pięć córek: Śmiłkę, żonę Jakuba Guta h. Rawicz⁷², Małgorzatę, żonę Dobka ze Spiczyna⁷³, Ofkę, żonę Zygmunta ze Smarzowa⁷⁴, Abramkę, żonę Jana Barana z Jankowic⁷⁵ i Elżbietę, żonę Jakuba z Rogoźna herbu Awdaniec, podkomorzego sieradzkiego⁷⁶. Śmiłka odziedziczyła imię najpewniej po swojej babce ojczyściej – matce Abrahama – pani łowczynej krakowskiej.

Wobec braku potomstwa męskiego Abrahama i Małgorzaty cały ich majątek przypadł córkom. Niewątpliwie to one, wspomniane bezimiennie jako dzieci Abrahama z Pliszczyna, toczyły w 1409 r. spór z Janem Kuropatwą z Łańcuchowa, kasztelanem zawichojskim⁷⁷. Śmiłka Gutowa wzięła Pliszczyn, Abramka, żona Jana Barana z Jankowic 20 łanów w Ciecierzynie, a córka nieżyjącej już Ofki, żony Zygmunta ze Smarzowa – także Ofka – Łysaków. Elżbieta, żona Jakuba z Rogoźna, podkomorzego sieradzkiego, mogła przejąć dobra mazowieckie, o których nie mamy jednak żadnych pewnych wiadomości. Nie wiadomo natomiast, jakie dobra w dziale przejęła Małgorzata, żona Dobka ze Spiczyna. Być może, jak chce J. Wroniszewski, została ona spleciona wcześniej, możliwe, że jeszcze za życia ojca⁷⁸. Znane źródła nic nie wspominają natomiast o posiadaniu przez córki Abrahama dóbr międzyrzeckich. Najprawdopodobniej Abraham Chamiec utracił je po zajęciu ziemi drohickiej przez księcia Witolda (po 1401, a przed 1405 r.), gdyż poprzedni posiadacz ziemi drohickiej – książę mazowiecki Janusz, raczej nie negocjowałby nadania uczynionego przez swego suzerena, od którego otrzymał jako lenno wspomniane terytorium.

Nadanie Władysława Jagiełły dla Abrahama Chamca z 1390 r., chociaż okazało się krótkotrwałe, warte jest jednak przypomnienia chociażby z tego względu, że jest ono najstarszym spośród wszystkich znanych nadań dóbr ziemskich uczynionych w XIV i XV w. dla osoby świeckiej na terenie ziemi drohickiej. Dla XIV w. jest właściwie jedynym znany nadaniem, w dodatku uczynionym przez

⁷¹ A. Supruniuk, *Otoczenie księcia mazowieckiego Siemowita IV (1374–1426)*, Warszawa 1998, s. 120, 135, 295

⁷² J. Wroniszewski, *Ród Rawiczów. Warszowice...*, s. 112–113.

⁷³ Ibidem; *Najstarsze zapiski ziemskie lubelskie z roku 1409*, s. 49, nr 355.

⁷⁴ J. Wroniszewski, *Ród Rawiczów. Warszowice...*, s. 112–113; tenże, *Ród Rawiczów. Współrodowcy Warszowiców i Grotowiców*, Toruń 1994, s. 81.

⁷⁵ J. Wroniszewski, *Ród Rawiczów. Warszowice...*, s. 114.

⁷⁶ Ibidem, s. 113; A. Szymczakowa, *Szlachta sieradzka w XV wieku. Magnifici et generosi*, Łódź 1998, s. 251–252.

⁷⁷ *Najstarsze zapiski ziemskie lubelskie z roku 1409*, s. 52, nr 392.

⁷⁸ J. Wroniszewski, *Ród Rawiczów. Warszowice...*, s. 113–114.

Władysława Jagiełłę, i raczej nie należy się spodziewać, ażeby udało się odnaleźć kolejne. Z czasów rządów ks. Janusza I Starszego na Podlasiu znamy również tylko jedno nadanie – dla rycerza Prejtorza z Brześcia na wieś Korczew (1401)⁷⁹. Więcej nadań zachowało się w oryginałach lub kopiach z czasów ks. Witolda (1405–1430)⁸⁰.

Dobra międzyrzeckie już w 1428 r. były własnością Mikołaja Nasuty⁸¹, który, jak wynika z późniejszych wzmianek, otrzymał je z rąk księcia litewskiego Witolda⁸². Dalsze losy tych dóbr były związane już z potomstwem Mikołaja Nasuty⁸³. Odziedziczył je najpierw syn Jan, kolejno: kasztelan drohicki, a następnie starosta kamieniecki, drohicki, brzeski, bielski i grodzieński. Po jego śmierci spadły one na jedyną córkę Jana – Annę, zamężną za Janem Zabrzezińskim⁸⁴.

Władysław Jagiełło's document for Abraham Chamiec

Until the Third Partition of Poland the Międzyrzec estate constituted the greatest private property of the Mielnik area. For a long time, from the XVI to the mid XVII century, the question of the estate's administrative status remained unresolved. Until the mid XVII century there was a dispute over the jurisdiction of this property between the gentry of Mielnik and Brześć territories. Eventually it became a part of Mielnik area of the Province of Podlasie. One of the

⁷⁹ Archiwum Państwowe w Krakowie, dokument pergaminowy nr 867. Dokument został wydany niedawno w całości przez S. Szybkowskiego, *Dokument księcia mazowieckiego Janusza I dla Pretora z Brześci z 9 VI 1401 roku*, [w:] *Komturzy, rajcy, żupani. Studia z dziejów średniowiecza*, nr 11, Malbork 2005, s. 497–505.

⁸⁰ Większość znanych dokumentów Witolda z nadaniami dóbr na Podlasiu wydał J. Ochmański, *Vitoldiana. Codex privilegiorum Vitoldi magni ducis Lithuaniae 1386–1430*, Warszawa–Poznań 1986, nr 87, 88, 90, 91, 95, 96, 97, 100, 101, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 127; Dokument Witolda z 1429 r. wydał S. Szybkowski, *Dokument wielkiego księcia litewskiego Witolda Kiejstutowicza dla Stanisława Milewskiego z 23 XII 1429 r.*, [w:] *Książęta, urzędnicy, złoczyńcy. Gdańskie studia z dziejów średniowiecza*, nr 6, Gdańsk 1999. Nadal jednak kilka dokumentów Witolda dla odbiorców z Podlasia nie zostało wydrukowanych w całości: AGAD, Ziemska drohicka 2, k. 379–379v, 444v, 488–488v; NGAB Mińsk, f. 1759, op. 2, nr 5, k. 181–181v; Archiwum Państwowe w Krakowie, Zbiór Zygmunta Glogera, sygn. 32, s. 12–13; Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, sygn. 8822, z. II, s. 79.

⁸¹ Archiwum Państwowe w Lublinie, księga ziemská lubelska 2, k. 134, 170; W. Semkowicz, *Wody szlachectwa w Polsce XIV–XVII wieku*, „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie”, t. III, 1913, s. 24, nr 96 i 98.

⁸² *Vitoldiana*, nr 81, s. 79–80; AGAD, księga grodzka mielnicka 2, k. 150v.

⁸³ O rodzinie Nasutów przygotowuję odrębny artykuł.

⁸⁴ Jego biogram zob: T. Jaszczolt, *Jan Nasuta z Międzyrzecza (zm. po 29 XI 1484), starosta (namiestnik) kamieniecki, drohicki, brzeski i grodzieński, marszałek gospodarski, herbu Rogala*, [w:] *Słownik biograficzny białostocko-lomżyńsko-suwalski*, t. 3, Białystok 2005, s. 111–113.

sources describing the essence of the dispute is the printed document of 1622, entitled „*Commisia albo proces Graniczenia między woiewodztwem Podlaskiem, a między woiewodztwem Brzeskiem WXL dla wiadomości, że te granice iuste & legitime stanęły*”. This print contains several earlier documents, the oldest of which is the charter of 1 July 1390, endowing the knight, Abraham Chamiec, with the estates of Międzyrzec and Stołpno on the River Krzna, then belonging to the Drohiczyn area.

The endowed, Abraham Chamiec, was a knight of the Little Poland house of Gryf. His father was Cracow's Master of the Royal Hunt, Marek Chamiec of Rudno. Abraham had one brother, Jan. Apart from Międzyrzec, Abraham Chamiec owned also estates in Cracow and Lublin territories. In 1409, he was also mentioned as castellan of Gostyń. Abraham Chamiec had five daughters and no male offspring. His daughters contributed their shares of property to other families. The only thing that remains unclear is how the Międzyrzec estate, which already in 1428 belonged to the knight, Mikołaj Nasuta, stopped being a part of Abraham's or his family's property. Bestowment of Międzyrzec upon Abraham Chamiec in 1390, although short lasting, is nevertheless important, mainly due to the fact that it is the oldest bestowment of the landed property in the Podlasie region.

Aneks

Wiślica 1 VII 1390 r. (feria sexta infra octavas Sanctorum Petri et Pauli)

Władysław Jagiełło, król polski nadaje rycerzowi Abrahamowi Chamcowi wsie Międzyrzec i Stołpno w ziemi ruskiej, w okręgu drohickim

Oryginał: nieznanany, istniał chyba jeszcze w 1622 r. w momencie druku dokumentu

Wydanie: *Commissia albo proces Graniczenia między Woiewodztwem Podlaskiem, a między Woiewodztwem Brzeskiem W.X.L. dla wiadomości, że te granice iuste & legitime stanęły. Roku od narodzenia Bożego, tysiąc sześćset dwudziestego wtorego*, (druk niepaginowany, nie licząc strony tytułowej dokument znajduje się na str. 22)

Wzmianki: **1.** Kasper Niesiecki, *Herbarz Polski*, t. I, Lipsk 1839–1846 (wyd. J. N. Bobrowicz), s. 205–206; **2.** tamże, t. III, s. 15.

In nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei Memoriam. Wladislaus Dei gratia Rex Poloniae, Nec non Terrarum Cracouiae, Sandomiriae, Siradiae, Cuiaviae, Lanciciae, Lituaniae princeps supremus, Pomeraniae, Russiaeque Dominus et haeres

Significamus tenore presentium, quibus expedit vniuersis. Quod mente sollicita, gratiose perpendentes fidelia ac multum fructuosa obsequia, quibus Abraham Chamiec¹ noster fidelis dilectus, Maiestati nostrae multipliciter complacuit, et in posterum adaucto fidelitatis studio, poterit praesentantius complacere, quorum intuitu ipsum specialis gratiae praerogatiua prosequi cupientes. Sibi villas nostras Międzyrzec² et Stołpno³ in terra nostra Russiae in districtu Drohiciensi, circa Fluuium Skrzna⁴ sitas. Cum omnibus et singulis redditibus, censibus, Fructibus, prouentibus, Syluis, Borris, Campis, Agris, Pratis, pascuis, piscinis, piscaturis, stagnis, lacubus, aquis, ac aquarum decursibus, molendinis, venationibus, aucupationibus, emolumentis, pertinentijs et appendijs, vniversis, quibuscunque vocitentur nominibus, ad easdem villas quomodolibet spectantibus, damus, conferimus et donamus per praesentes per ipsum Abraham et eius successores legitimos, perpetuis temporibus, habenda, tenenda, possidenda, vti fruenda. Ita tamen quod idem Abraham, et sui legitimi Successores, nobis et nostris successoribus

¹ Abraham Chamiec z Rudna i Pliszczyna, herbu Gryf, kasztelan gostyniński, zm. przed 1417 (A. Supruniuk, *Otoczenie księcia mazowieckiego Siemowita IV (1374–1426)*, Warszawa 1998, s. 121).

² Międzyrzec Podlaski, obecnie miasto w województwie lubelskim, powiat Radzyń Podlaski.

³ Stołpno, dawniej wieś, obecnie część Międzyrzecza Podlaskiego.

⁴ Krzna, rzeka, prawy dopływ Bugu.

legitimis, de eisdem villis cum vna hasta, et duobus Sagittarijs, ad qualemcunque expeditionem nostram seruire sint astricti, iuxta consuetudinem praedictae Terrae nostrae Russiae, tentum hactenus et seruatam, harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio literarum. Actum Visliciae⁵ feria sexta infra octauas Sanctorum Petri et Pauli Apostolorum. Anno Domini 1390. Praesentibus ijs[!] Petro Kmita Lublinensi⁶, Paschane[!] Bieciensi⁷, Stassio[!] Malogostensi⁸, castellanis, Drogosio iudice⁹, Kreslao subiudice Cracouiensis¹⁰, Christino de Ostrow¹¹ et aliis quam pluribus nostris fidelibus fide dignis. Datum per manus Zakliciae¹² Aulae nostrae Cancellarij fidelitatis[!] dilecti.

⁵ Wiślica, miejscowość w województwie małopolskim.

⁶ Piotr Kmita z Wiśnicza, herbu Śreniawa, kasztelan lubelski 1385–1401, wojewoda sandomierski 1401–1406, wojewoda krakowski 1406–1409, kasztelan krakowski 1409 (*Kmita Piotr z Wiśnicza (zm. 1409), wojewoda krakowski*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XIII, s. 95).

⁷ Paweł Złodziej z Pilichowic i Biskupic, herbu Niesobia, kasztelan biecki 1377–1403 (F. Sikora, *Paweł (właściwie Paszko) zwany Złodziej z Pilichowic i Biskupic h. Niesobia (zm. 1403), kasztelan biecki*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXV, s. 388–389).

⁸ Strasz z Białaczowa i Kościelnik, herbu Odrowąż, kasztelan małoski 1390–1407, starosta łączycycki 1390–1392 (K. Górski, *Ród Odrowążów w wiekach średnich*, „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie”, t. VIII, 1926–1927, s. 36–37).

⁹ Drogosz (Drogomir) z Chrobrza, herbu Pałuka, starosta sandomierski 1374–1375, starosta sieradzki 1377–1385, sędzia ziemski krakowski 1376–1396, (A. J. Kamiński, *Drogomir (Drogosz) z Chrobrza h. Topór (+1397), sędzia ziemski krakowski*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. V, s. 379).

¹⁰ Krzesław z Wywły, herbu Odrowąż, podsędek ziemski krakowski 1385–1391 (K. Górski, *Ród Odrowążów w wiekach średnich*, „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie”, t. VIII, 1926–1927, s. 32).

¹¹ Krystyn z Ostrowa, herbu Rawicz, ochmistrz królowej Jadwigi 1387–1394, kasztelan sandomierski 1392–1406, wojewoda sandomierski 1406–1410, kasztelan krakowski 1410–1430 (J. Wyrozumski, *Ostrowski Krystyn (właściwie Krystyn z Ostrowa), h. Rawa (1352–1430), ochmistrz dworu królowej Jadwigi*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXIV, s. 564–566).

¹² Zaklika z Międzygórza, herbu Topór, kanclerz królewski 1384–1409 (J. Kurtyka, *Elita małopolska XIII i XIV wieku – przerwa czy kontynuacja (na przykładzie Toporów: potomstwo Żegoty, wojewody i kasztelana krakowskiego)*, [w:] *Genealogia – polska elita polityczna w wiekach średnich na tle porównawczym*, Toruń 1993, s. 42–43).